

де навіть індустріальний рівень ще не є реальністю, а лише перспективою. Подібне залучення передового технологічного досвіду суспільствами, що за своєю суттю не готові до його адекватного сприйняття, може мати непередбачені та загрозливі для цивілізації наслідки.

Надбання інформаційної революції, беззаперечно, є благом для прогресу людства, але ж тільки за умов відповідних змін соціокультурної та політичної сфери у напрямку демократизації та ствердження загальнолюдських цінностей [9, с.8]. Останні події у світі, пов'язані із американо-афганським (чи американо-ісламським) конфліктом, красномовно свідчать про дуже невтішний факт: суспільна свідомість сучасного світу (навіть у країнах-лідерах постіндустріального розвитку) не зазнала суттєвих змін у плані загальнолюдських цінностей. Тоді як інформаційне усвідомлення взаємозалежності суспільств, спільної відповідальності за використання нових для людства форм. Просування шляхом демократизації, відкритості та загалом соціокультурного оновлення, як ми бачимо, є проблемою не тільки для країн „третього світу”, а й для країн – лідерів світового розвитку.

Таким чином, перед людством стоїть завдання осмислення суперечностей нової епохи. Інформаційна революція спричиняє якісні зміни у суспільстві. Однак вони можуть бути не лише позитивними. Виявляються нові проблеми й суперечності, що набувають в епоху глобалізації світових масштабів. Більш впевнено можна говорити про реальні успіхи постіндустріальної

системи господарювання лише тоді, коли технологічні та господарські надбання корелюються з відповідними соціокультурними та соціополітичними змінами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д.Белл. – М.: Академия, 1999. – 949 с.
2. Рейман Л. Информационное общество и роль телекоммуникаций в его становлении / Л.Д.Рейман // Вопросы философии. – 2001. – № 3. – С.3-9.
3. Иноземцев В. „Постиндустриальное” хозяйство и „постиндустриальное” общество / В.Л. Иноземцев // Общественные науки и современность. – 2001. – № 3. – С.140-152.
4. Фридман Т. Плоский мир: краткая история XXI века [Електронний ресурс] / Т.Фридман. – Режим доступу: http://rubin.do.am/load/politika/fridman_t_ploskij_mir_kratkaja_istorija_xxi_veka/12-1-0-242
5. Семенов С. Добро пожаловать в „текущую современность” / С. Семенов // Эксперт. Украина. – 2012. – № 18 (346). – С. 32-36.
6. Иноземцев В. Технологический процесс и социальная поляризация в XXI столетии / В.Л. Иноземцев // Полис. – 2000. – № 6. – С.28-39.
7. Корсак К. О „стандарте” для доктрин в постиндустриальном обществе / К.Корсак // Зеркало недели. – 2001. – 6 жовтня. – № 39(363).
8. Бердичевская М. Академическое болото /М. Бердичевская // Эксперт. Украина. – 2008. – № 39 (182). – С. 42-45.
9. Нейсбит Дж. Мегатренды / Дж. Нейсбит [пер. с англ. М.Б. Левина]. – М.: ООО Изд-во АСТ, ЗАО НПП „Ермак”, 2003. – 380 с.

УДК 32: 001. 891.3 (075)

Воронянський О.В.

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

ПОЛІТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕРОЗПОДІЛУ РЕСУРСІВ

Розглянуто політичні трансформації в сучасній Україні як відображення конкурентної боротьби за контроль над ресурсами. Для дослідження політичного процесу пропонується аналітична модель суспільних відносин, заснована на регулюванні цієї боротьби через механізм держави. Показано, що монополізація політичною елітою процесу перерозподілу ресурсів є системним фактором.

Ключові слова: відчуження, перерозподіл ресурсів, суспільно-політичні відносини,

Воронянський А.В.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ В КОНТЕКСТЕ ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕРАСПРЕДЕЛЕНИЯ РЕСУРСОВ

Рассматриваются политические трансформации в современной Украине как отражение конкурентной борьбы за контроль над ресурсами. Для исследования политического процесса предлагается аналитическая модель общественных отношений, основанная на регулировании этой борьбы через механизм государства. Показано, что монополизация политической элитой процесса перераспределения ресурсов является системным фактором.

Ключевые слова: отчуждение, перераспределение ресурсов, общественно-политические отношения.

Voronyansky A.

POLITICAL TRANSFORMATION IN CONTEXT OF PROBLEM THE REDISTRIBUTION OF RESOURCES

The author examines the political transformation in contemporary Ukraine, as a reflection of competition for control over resources. In order to study the political process is proposed an analytical model of social relations based on the regulation of this struggle through the mechanism of the state. It is shown that the monopolization of the political elite of the process of redistribution of resources is a systemic factor.

Key words: alienation, the redistribution of resources, socio-political relations.

Методології, що застосовуються переважно більшістю вітчизняних науковців при дослідженні еволюції політичного режиму сучасної України, базуються на концепції демократичного транзиту. Ця ліберальна в своїй основі концепція була створена Д. Растоу для опису модернізаційних перетворень у країнах третього світу після виходу їх із колоніальної залежності. У рамках транзитології двадцятилітній період українського державотворення розглядається як перехідний від стану колоніальної залежності (з усіма притаманними колонії ознаками політичного, соціального та економічного характеру) до стану модерніті. Задана методологічна схема пояснює відхилення від напрямку розбудови демократії та правової держави європейського типу невдачею модернізації суспільної та економічної систем країни.

Однак таке пояснення не є коректним із наукової точки зору, оскільки модернізація на території України розпочалася майже одночасно зі США – в останній третині ХІХ ст., а завершилася в основному в 1960-ті рр. У повоєнний період українське суспільство, відносини в якому формувалися на основі розвиненого індустріально-аграрного виробництва, характеризувалося високим рівнем соціальної мобільності, освіти, соціального забезпечення. Наприклад, за індексом розвитку людського потенціалу СРСР згідно з дослідженнями 1990 р. знаходився на 23 місці, тоді як США – на 17 [1]. Подолання

голоду, високої смертності, масового безробіття через відсутність індустріального виробництва, безграмотності та низького рівня кваліфікації робочої сили, а також створення раціонально-бюрократичної системи державного управління – типових проблем країн, що здійснюють модернізацію, в Україні було здійснено ще в 1930-1950-ті рр. На подібні (невідомі англо-американським аналітикам) особливості демократичного транзиту посткомуністичних держав неодноразово звертав увагу координатор програм ООН у країнах Східної Європи М. О'Доннелл [2]. Однак незнання реалій радянського суспільства західними дослідниками, цілком зрозуміле в контексті багатолітніх ідеологічних баталій періоду холодної війни, зовсім неприпустиме для дослідників вітчизняних. Нездатність визначити базові соціально-економічні характеристики вітчизняного суспільства як об'єкта досліджень автоматично зводить нанівець ефективність екстраполяції на нього сучасних методик світової політичної науки.

У той же час, підганяючи трансформації вітчизняної політичної системи під транзитологічну концепцію, дослідники змушені допускати суттєві концептуальні натяжки в інтерпретації категорії „демократія” [3; 4]. Так, сьогодні майже загальноприйнятим є положення про те, що наявність зовнішніх ознак демократичного режиму не означає реального доступу більшості громадян до процесу формування політичних рішень, а існування формальних

інституцій демократії не означає самої демократії в її класичному розумінні. Прибічники концепції відсталості України вказують на те, що в ментальності українців не реалізований основний культурний аспект модернізації — заміна системи відносин з особистісних на раціонально-бюрократичні, коли особисті мотиви прийняття рішень замінюються чіткою усталеною процедурою. Проте насправді сутність відносин у країнах, що позиціонуються як розвинені демократії, також зводиться до впливу зацікавлених груп на індивідів, що здійснюють вирішальний вплив на процес підготовки та прийняття владних рішень (що закріплено в політичній практиці як лобізм. І хоча останній є усталеною бюрократичною процедурою, однак його сутність — індивідуальний, особистісний вплив на центри прийняття рішень заради особистої вигоди, реалізація якої може суперечити інтересам суспільства — характерна саме для традиційних суспільств). Відтак виникає проблема дослідження реального процесу функціонування політичної влади в сучасній Україні, сутність якого визначається поза рамками формальних політичних інституцій, що існують у суспільстві.

Необхідність урахування впливу проблеми розподілу ресурсів на формування суспільних відносин викликали до життя такі теоретичні моделі, як концепція неопатимоніалізму (основними представниками якої в західній науці вважаються Ш. Ейзенштадт, Г. Рот, Р. Теобальд) та демографічно-структурна модель Дж. Голдстоуна. Побудована на основі останньої модель кліодинаміки П. Турчина фактично повертає нас до методології історичного матеріалізму, де діалектика взаємовпливу трьох сторін суспільних відносин (економічної, соціальної, політичної) була розроблена досить детально. Однак більшість застосовуваних сучасними вітчизняними політологами моделей і досі не враховують такого важливого фактора суспільно-політичних відносин як конкурентна боротьба за доступ до обмежених ресурсів. Тому отримані ними наукові висновки й прогнози розвитку суспільства досить часто залишаються далекими від реальності.

Метою статті є спроба аналізу логіки трансформації політичного режиму на основі моделі суспільно-політичних відносин, де конкурентна боротьба за доступ до ресурсів між різними групами окремого суспільства регулюється через механізм держави, а держава первісно є політичною організацією більшості населення.

Елементами даної моделі дослідник визначає:

1) соціум — як населення, що проживає на території, контрольованій даною державою;

2) державу — як суверенну організацію соціальної влади, що охоплює певну територію та населення (соціум), яке на ній проживає);

3) націю — як сукупність більшості соціуму, що має формальне (юридично закріплене за собою) право брати участь у процесах прийняття владних рішень та формування органів соціальної влади, які приймають ці рішення;

4) політичну еліту — як меншість, що здатна до позаекономічного (за допомогою застосування політичної влади) панування над суспільством. Категорія „політична еліта” в системному плані включає в себе не тільки персональний склад органів державної влади, керівний склад вищих органів управління, керівництво парламентських партій, але і лідерів угруповань, що мають високий ступінь концентрації ресурсів, достатній для системного впливу на прийняття державних рішень на свою користь.

Функціями соціуму в такій моделі визначено:

- господарську: освоєння ресурсів заради власного відтворення;

- організаційну: відтворення та розвиток інфраструктури, що дозволяє найбільш ефективно здійснювати освоєння ресурсів і адаптуватися до мінливих умов їх освоєння;

- культурну: генерування певної парадигми співіснування різних індивідів і соціальних груп у суспільстві, а також стандартів поведінки, заснованих на цій парадигмі.

Функціями держави в такій моделі визначено:

- забезпечення умов для освоєння ресурсів території через владну організацію праці населення;

- підтримання певного порядку соціальних відносин, заснованого на відповідному порядку перерозподілу (вторинного розподілу) освоєних ресурсів позаекономічним шляхом (оскільки первинний розподіл відбувається у сфері господарської діяльності);

- захист даної території, її ресурсів і соціуму від експансії з боку інших держав і соціумів.

Функціями нації в даній моделі визначено:

- контроль над діяльністю держави (насамперед через механізм партійної

системи) та забезпечення безперервного „очищення” і „оновлення” персонального складу держапарату за допомогою процедури виборів;

- формування „сукупної вимоги” соціуму до держави;

- об'єднання ресурсів окремих громадян для впливу на механізм держави (в рамках політичної системи суспільства).

Функції політичної еліти для даної моделі визначено як:

- здійснення політичної влади над соціумом з метою забезпечення його цілісності та стійкого відтворення (оскільки збереження соціуму як джерела вилучення ресурсів є вирішальною умовою збереження елітою свого елітного статусу);

- вироблення стратегії розвитку соціуму і мобілізація суспільства на її реалізацію за допомогою політичних методів і засобів впливу на населення;

- забезпечення (шляхом вилучення у соціуму на користь держави) концентрації ресурсів, необхідної для реалізації виробленої стратегії розвитку та забезпечення цілісності суспільства.

Здійснення визначених функцій елементами моделі в процесі взаємодії між собою запускає мережу причинно-наслідкових зв'язків, в якій і реалізується сам механізм моделі як умовної аналітичної конструкції. Процес цієї реалізації можна описати таким чином.

У процесі освоєння ресурсів відбувається їх первинний розподіл серед суб'єктів господарської діяльності. У такому випадку розглядається діяльність у сфері виробництва й відтворення (в т. ч. реальних послуг, а також управлінської та контрольної діяльності, що сприяють відтворенню ресурсів та господарської інфраструктури). Первинний розподіл обумовлений, як мінімум, двома факторами, що мають системний характер:

- початковою вартістю ресурсів, доступних суб'єкту господарської діяльності для освоєння (прибутковість обробки алмазів перевищує прибутковість вирощування картоплі, а прибутковість посередницької діяльності перевищує прибутковість діяльності виробничої);

- місцем індивіда в господарській діяльності (власник засобів виробництва має можливість привласнення частини результатів праці безпосереднього виробника товарів і послуг).

Для здійснення господарської діяльності більш високого порядку необхідна більш складна інфраструктура, існування якої неможливе без підвищення рівня

концентрації ресурсів. Складність управління ресурсами більш високої концентрації диктує необхідність розвитку інститутів господарського управління, які в своїй сукупності становлять інституційний сегмент господарської інфраструктури. Цей сегмент для здійснення своїх функцій має певні владні повноваження в сфері управління господарством і розпоряджається доступними йому господарськими ресурсами. Звідси еволюція господарської діяльності йде шляхом концентрації господарських ресурсів (власності) і економічної влади в руках меншості соціуму. Відповідно, більшість соціуму відчужується від ресурсів, що викликає соціальне невдоволення, а за певних умов – і активний опір з боку значної частини соціуму. Таким чином, нерівномірність доступу до ресурсів для різних соціальних груп у процесі первинного розподілу зумовлює внутрішню нестабільність соціуму. При цьому концентрація ресурсів прямо пропорційна концентрації влади. Пільговий доступ до ресурсів для певної соціальної групи означає її більш високу здатність до їх відчуження у менш забезпеченій ресурсами частини соціуму, і відповідно — більший ступінь здійснення панування над ними. Таким чином, соціальні відносини в описуваній моделі формуються в процесі розподілу, причому нерівномірність останнього є системним фактором. Внутрішня нестабільність соціуму також є системним фактором, для компенсації деструктивного впливу якого необхідний відповідний елемент моделі.

Варіанти такої компенсації можуть бути такими:

а) перехід до рівномірності первинного розподілу, що в рамках реально існуючої системи господарської діяльності неможливо в принципі;

б) створення системи вторинного розподілу ресурсів (перерозподіл через позаекономічні механізми, тобто за допомогою соціальної влади), яка дозволила б зняти існуючу напругу у відносинах між різними частинами соціуму.

Вторинний розподіл можливо реалізувати лише за допомогою системи примусу, що генерується державою як механізмом політичної влади над соціумом в цілому. Для здійснення своїх функцій держава здійснює вилучення частини ресурсів на свою користь (на громадські потреби). При цьому апарат держави, в рамках якого приймаються загально-обов'язкові для всього соціуму владні рішення та забезпечується їхня реалізація,

сам є технологічним ресурсом влади над суспільством. При певному обсязі ресурси, сконцентровані в руках держави, стають окремим об'єктом потенційного освоєння тими соціальними групами, котрі здатні чинити вирішальний вплив на прийняття рішень щодо перерозподілу [5].

Ефективне здійснення державою своїх функцій має наслідком збільшення доступних для соціуму ресурсів, а це в свою чергу детермінує розширення соціуму. Останнє робить необхідним перехід соціуму на більш високий ступінь освоєння ресурсів і відповідно — ускладнення господарської інфраструктури і культурної сфери. Внаслідок розширення сфер життєдіяльності суспільства ускладнюються й завдання управління ним, що викликає розширення державного апарату, і відповідно зростає частка ресурсів, відчужуваних державою на свою користь.

Однак обсяг частки відчужуваних державою на свою користь ресурсів залежить від таких основних факторів:

- загальна кількість ресурсів, доступних для даного суспільства. Ця обставина може викликати два варіанти критичної ситуації:

а) за певного співвідношенні цього показника та показника обсягу апарату держави одиниця ресурсів на одиницю структури державного апарату стає недостатньою для ефективної діяльності держави;

б) при перевищенні частки відчужуваних державою на свою користь ресурсів певної норми, частка ресурсів, що залишаються в розпорядженні соціуму, стає недостатньою для відтворення останнього. Це веде до зниження обсягу освоєння ресурсів соціумом;

- ступінь примусу при відчуженні ресурсів, на який здатна держава. У випадку а) здатність держави до примусу знижується в результаті нестачі у державному апараті ресурсів влади. У випадку б) ця здатність знижується як в результаті зростання опору з боку населення, так і в результаті зниження загального обсягу ресурсів, що надходять у розпорядження соціуму в результаті господарської діяльності;

- здатність персонального складу державного апарату (функціонери) використовувати надані владні повноваження для відчуження частини державної частки ресурсів на свою користь або на користь соціальних груп, здатних здійснювати вирішальний вплив на прийняття функціонерами рішень щодо перерозподілу. При цьому виникає два варіанти взаємин між державним апаратом і зацікавленими групами:

а) надання групам частини державних ресурсів в обмін на лояльність цих груп до суб'єкта прийняття відповідного рішення (тобто обсяг ресурсів у розпорядженні останнього повинен значно перевищувати обсяг ресурсів, доступних для зацікавлених груп). Суб'єкт прийняття державних рішень, що стосуються перерозподілу ресурсів, є відносно незалежним від цих груп, однак зацікавленим в їх підтримці. Він може самостійно обирати групу, якій передасть ресурси. Основним джерелом його доходів стає рента від можливості використання державних ресурсів на власний розсуд. Така система взаємин описана теоріями патримоніалізму і неопатримоніалізму [6];

б) підпорядкування суб'єкта прийняття державних рішень зацікавленими групами і прямий контроль останніх над розподілом державних ресурсів. Суб'єкт прийняття державних рішень, що стосуються перерозподілу ресурсів, залежний від зацікавлених груп і сам демонструє лояльність до них шляхом прийняття рішень на їхню користь.

У процесі впливу на механізм прийняття владних рішень в особі держави різні соціальні групи набувають характеру суб'єктів і об'єктів політичної діяльності. Інструментами такого впливу стають політичні партії, організації та рухи, а також „групи інтересів”, що представляють інтереси окремих соціальних груп (або більш вузьких угруповань в їх складі) в конкурентній боротьбі за позаекономічний пільговий доступ до ресурсів. Враховуючи, що висока ступінь концентрації ресурсів у руках найбільш ресурсозабезпечених соціальних груп означає більш високу здатність останніх до позаекономічного (за допомогою застосування державної влади) відчуження ресурсів у решти соціуму, політичне панування ресурсозабезпеченої меншості над більшістю є системним фактором. Більшість здатна компенсувати для себе цей фактор через об'єднання в масові політичні партії (створення об'єднаного мегаресурсу). Однак при цьому виникає описана „залізним законом олігархізації політичних організацій” Р. Міхельса проблема відчуження функціонерами, що складають партійний апарат, на свою користь наданих їм від імені організації повноважень і ресурсів управління [7].

Положення політичної еліти як розпорядника ресурсів, що вилучаються у соціуму на користь держави (на громадські потреби), дозволяє їй відчужувати частину цих ресурсів на свою користь. При цьому прибутковість розпорядження державними

ресурсами (в тому числі технологічними — такими як держпарат, законодавча система і т.д.) істотно перевищує прибутковість від господарської діяльності. Збільшення відчужуваних у соціумі ресурсів в довгостроковому плані тягне за собою збільшення чисельності політичної еліти і зростання її запитів, а також збільшення чисельності та зростання запитів соціальних груп, що обслуговують інтереси політичної еліти і тому отримують від неї певні ресурси, управлінські та контрольно-наглядові повноваження. Це, в свою чергу, веде до збільшення частки ресурсів, відчужуваних у соціумі елітою на свою користь. Зменшення ресурсів, що надходять у сферу господарської діяльності, вже в короткотерміновому плані веде до зниження обсягу ресурсів, що надходять від цієї діяльності. Відповідно, це знижує і рівень споживання основної маси соціуму, і рівень споживання ресурсів на одиницю елітарної його частини. Результатом є виведення найменш ресурсозабезпечених сегментів еліти і обслуговуючих її груп з елітарними запитами (квазіеліта) за рамки елітарного статусу і відповідно – втрата ними звичного пільгового доступу до ресурсів. У разі використання такими групами своїх знань і навичок у сфері політичного управління, вони формують контреліти, що пред'являють претензії на вигнання існуючої еліти і заняття її місця в системі перерозподілу.

Не маючи концентрації ресурсів, достатніх для боротьби з існуючою елітою, контреліти змушені проводити мобілізацію більшості соціуму на боротьбу з нею. При цьому використовується технологія впливу на маси, заснована на принципі викриття несправедливого порядку розподілу на користь існуючої еліти. Для придушення опору більшості соціуму вирішальним фактором є здатність еліти до посилення примусу. При цьому збільшується обсяг ресурсів, які відволікаються як елітою, так і контрелітою для політичної боротьби між собою. У довготерміновому плані це сприяє зниженню обсягу ресурсів, що надходять від господарської діяльності суспільства. Таким чином, політична криза провокує економічну а та у свою чергу – соціальну.

Аналіз суспільно-політичних відносин на основі розглянутої аналітичної моделі дозволяє зробити такі висновки.

1. Еволюція господарської діяльності йде шляхом концентрації господарських ресурсів (власності) і економічної влади в руках меншості соціуму. Таким чином, нерівномірність доступу до ресурсів для різних соціальних груп в процесі первинного

розподілу зумовлює внутрішню нестабільність соціуму, для компенсації якої застосовується владний перерозподіл ресурсів через механізм держави.

2. Держава як розпорядник значного обсягу ресурсів, що вилучаються у соціуму в процесі перерозподілу, є об'єктом владного впливу з боку соціальних груп, здатних сконцентрувати достатній для цього обсяг ресурсів. Відносини між державою і цими групами визначаються співвідношенням обсягів концентрації ресурсів та ефективністю їх застосування. Вилучення державою ресурсів на свою користь і вилучення державних ресурсів на свою користь найбільш ресурсозабезпеченими соціальними групами і угрупованнями є системними факторами описуваної моделі.

3. Нація, яка складається з конкуруючих між собою в боротьбі за доступ до ресурсів соціальних груп і угруповань, не є внутрішньо єдиним суб'єктом політики. Стан конкурентної політичної боротьби всередині нації є системним фактором. При цьому меншість нації завдяки високій концентрації ресурсів здатна підкоряти своєму пануванню більшість, завдяки чому отримує право діяти у своїх інтересах від імені цієї більшості. Таким чином, в реальності нація представлена політичною елітою — ресурсозабезпеченою меншістю, що панує над соціумом.

4. Політична еліта перетворюється на чинник дестабілізації соціуму при перевищенні критичного для відтворення соціуму порогу частки відчужуваних на свою користь ресурсів. Враховуючи, що відчуження елітою ресурсів на свою користь має системний характер, це явище також є системним. Таким чином, політичні еліти відіграють ключову роль в утворенні криз, що супроводжують розвиток держави і суспільства.

У цілому запропонована модель дозволяє аналізувати кризові явища, що існують у вітчизняній політичній реальності, не як прояви позасистемного характеру, а як системні фактори, які є наслідком нормального функціонування елементів соціальної, економічної та політичної систем суспільства. Звідси завданням подальших досліджень у даному напрямі постає виявлення системних елементів і відносин, здатних виступити факторами, що компенсують генеровані системою кризові явища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Comparative World Atlas / UNESCO. – New Jersey, 1994. – 284 p.
2. События. – 2008, 15-21 мая. – №18(135).

3. Гапотій В. Теоретичні та практичні аспекти суверенітету народу, нації та держави : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / В. Д. Гапотій. Національний ун-т внутрішніх справ. – Харків, 2005. – 17 с.
4. McFaul M. The Fourth Wave of Democracy and Dictatorship. Noncooperative Transitions in the Postcommunist World. / M. McFaul // World Politics. – 2002. – №2. – P. 212-244.
5. Фисун А. Постсоветские неопатримониальные режимы: генезис, особенности, типология. / А. Фисун // Отечественные записки. – 2007. – №6. – С. 8-28.
6. North D. A Neoclassical Theory of the State; [ed. by J. Elster] // Rational Choice. – Oxford: Blackwell, 1986. – P. 248-260; North D. Institutions, Institutional Changes, and Economic Performance. – Cambridge, UK: Cambridge University Press, – 1990.
7. Михельс Р. Социология политической партии в условиях демократии / Р. Михельс // Вся политика. Хрестоматия / [сост. Нечаев В.Д., Филиппов А.В. М.]. – Москва: Изд-во Европа, 2006. – 440 с. – С.158-168.

УДК 323.2:316.334.3.001.7

Мілюкова А.О.

Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ ПОЛИТИЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЙ ПОСТРАДЯНСЬКИХ СУСПІЛЬСТВ

Розглядається специфіка політико-інституційних трансформацій країн пострадянського простору на прикладі України. Застосовуються сучасні підходи до аналізу інституційних трансформацій перехідних суспільств. Обґрунтовуються причини виникнення в інституційній структурі перехідних суспільств неформальних інституцій. На основі виділення конститутивного і процедурного аспектів політичних інституцій пояснюються формування різних типів політико-інституційних структур.

Ключові слова: політико-інституційна структура суспільства, політична трансформація, політична інституція, політичний інститут.

Мілюкова А.А.

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ ПОЛИТИЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЙ ПОСТСОВЕТСКИХ ОБЩЕСТВ

Рассматривается специфика политико-институциональных трансформаций стран постсоветского пространства на примере Украины. Применяются современные подходы к анализу институциональных трансформаций переходных обществ. Обосновываются причины возникновения в институциональной структуре переходных обществ неформальных институций. На основе выделения конститутивного и процедурного аспектов политических институций объясняются формирование разных типов политико-институциональных структур.

Ключевые слова: институциональная структура общества, политическая трансформация, политическая институция, политический институт.